

40 URTEAN ERAKUTSI DUGU EUSKARAZ BIZI DAITEKEELA HEMEN

Xorroxin Irratia Nafarroako euskarazko irratirik beteranoena da. 1981ean Erratzuko eskolan okupatutako areto batetik zenbait gaztek lehen saioa aireratu zuten eta egun Baztan, Bortziriak, Malerreka, Urdazubi eta Zugarramurdi eskualdean aditzen da. 40 urte uhinetan eta horietarik ia 30 daramatza mikroaren aitzinean Apezetxeak.

 REYES ILINTXETA DANI BLANCO

Erratzun, zure herrian sortu zen irratia 1981ean. Nola gogoratzen duzu hori?

Guretako, bertako gaztetxoentzako, sekulako gertaera izan zen hura. Euskaraz zerbait egiteko gogo zuten Erratzuko eta beste herri batzuetako koadrila bateko gazteak izan ziren sortzaileak. Hemen euskaraz solastatzen zen, aunitz baserri giroan eta herri txikietan, baina Elizondon, errate baterako, erdara zen nagusi. Eta gainera euskara ez zen ongi ikusia. Nolabaiteko mespretxua zioten. Hauek nahi zuten juxtu euskarari nolabaiteko bulkaldia eman eta behar zuen goresmena lortu. Ausartak izan ziren alde horretatik. Jugoslavia ohi horretara egin zuten bidaia bat eta han bururatu omen zitzaizen ideia.

Laurogeigarren hamarkada horretan irratia libreen booma izan zen. Iruñeko irratia batzuekin eta Iparraldeko beste batzuekin harremanetan jarri ziren eta haien medioz Bordeletik ekarri zuten lehen emisorea altxapean, Izpegiko mugatik. Horrela sortu zen irratia Erratzuko eskolako lehen solairuan. Behean eskola zegoen, baina goian areto batzuk hutsik zeuden eta hara sartzeko baimena eskatu zuten. Denborak aurrera egin eta erantzunik ematen ez zieten, San Jose egunean sartzearabaki zuten. Hala egin zuten, baina ez atetik, leiho batetik baizik. Erdi altxapeka egin zuten eta bertan The Beatlesen *Ob-La-Di, Ob-La-Da* kantu eza-guna aireratu zuten, gerora nolabaiteko ereserki bilakatu zena. Hori dena guretzako arras ikusgarria izan zen.

Irrati libre moduan hasi zen, beraz?

Bai eta zenbait urtez halako moduan aritu ziren, baina denborarekin ikusi zuten proiektuari nolabaiteko sendotasuna eman behar zitzaiola. Horretarako lehen urratsa izan zen inguruko herrietan berriemaileak bilatzea. Hasi erian ia egunero sartzan ziren, gero bi egunetan behin eta hondarrean as-tero, orain egiten dugun bezala. Eta ikusi zuten ere horri jarraipena emateko norbait kontratatu egin behar zela. Lehenbizi Nekane Menta arizkundarra hartu zuten eta ondoren beste batzuk ere pasatu ziren handik. Lehen garai hartan Mari Karmen Irungarai sartu zen, egungo lan taldean jarraitzen duen lankidea.

Jose txo Apezetxea Larrainzar

ERRATZU, 1965

Xorroxin Irratiko esatari beteranoe-tako bat da. Gaztetan hasi zen irrati sortu berriarekin musika kolaborazioak egiten, hala nola hainbat ekimenetan laguntza ematen eta 1992an langile gisa hasi zen *Karakola segi hola* arratsaldeko magazinan. Egun, *Xorrotx eta fin* goizeko saioan ere aritzen da gidari lanetan.

Egoitza aunitzetan ibili zarete, ezta?

Nahiko irrati ibiltaria izan da betidanik. Erratzuko eskolatik atera behar izan zuten maistra batek protesta egin zuelako. Herriko beste toki batean aritu ziren 1985ean Elizondoko Fortenea ostatura joan arte. Ostatuan berean egiten ziren saioak. Oso giro bitxia sortzen zen. Gazte batzuk musika paratzera joaten ginen. Irratiak bizitasuna ematen zion ostatuari eta alderantziz. Hala izan zen Guardia Zibila sartu eta irrati itxi zuen arte.

Gero hortik Elizondoko beste etxabe batera eraman zuten irrati eta berantago Iruritarra. Hango etxe batean zazpi urte eman zituen. Eta ondoren Elizondora itzuli zen. 80. hamarkadaren amaieran irrati lizentziak banatzeko lehiaketara aurkeztu ziren, baina deus gabe utzi zuten Xorroxin, erranez ez zela ziur ekonomikoki bideragarria zenik. Mobilizazio handiak izan ziren.

Denborarekin erakutsi da gaitasun ekonomikoa eta bestelakoa ere nork zituen egiatan. Xorroxinek aurrera egin du eta eskualdeko lizentzia eskuratu zuen bertze irrati, aldiz, bidean gelditu zen berehala. Seguru aski bestelako arrazoiak izanen zituzten beste horiei lizentzia emateko eta guri ez.

Eta noiz iritsi zen baimena?

1998an lortu genuen lizentzia bat Lesakan emititzeko. Han ireki genuen estudio berria udalaren laguntzarekin, baina egoitza nagusiak Elizondon jarraitzen zuen.

Baimenari esker diru-laguntzak eskatzeko aukera zabaldu zitzaigun. Bestalde, Elizondoko eskoletan eta beste lokal batzuetan ibili ondoren ikusi genuen toki finko bat bilatzeko beharra genuela eta horrela 2007an erosi genuen oraingo egoitza. Eta handik puska batera, 2013an, lortu genituen Baztanen eta Beran emititzeko lizentziak.

Zenbat zarete lan taldean?

Sei lagun ari gara orain. Elizondon bortz, Mari Karmen Irungarai, Fernando Anbustegi, Marian Iñarrea, Nerea Altzuri eta ni, eta Julen Zelaia Lesakan.

Zu nola iritsi zinen Xorroxinera?

Sorreran bertan ez nuen parte hartu, 15 bat urte nituelako, baina lekuko izan nintzen. Gainera adin horretan

dena mugitzen zaizu barrutik eta gertutik bizi izan nuen guztia. Gero, 19-20 urterekin Fortenean gustuko diskoak jartzen genituen.

Hasmentan gauzak erosteko eta norbait kontratatzeke dirua behar zenez, festetan txozna bat jartzen zen dirua ateratzeko eta hor ere ibiltzen ginen laguntzen. Garai hartan azken urte hauetan baino jende aise gehiago ibiltzen zen herrietako festetan eta dirua ateratzen zen. 1985etik aurrera Erratzun Xorroxinen aldeko kontzertuak egiten hasi ginen eta sekulako arrakasta izan zuten. 500 bizilagunetako herri ttar batean La polla, Barrikada, Hertzainak, Zarama, Itoiz... ikus-tea ikaragarria izan zen.

Egun batean erran zidaten arratsalderako norbait behar zutela gazteen-tzako saio bat egiteko. Nik ez nuen neure burua ikusten, horretarako trebetasun berezia behar delako, eta nik ez dut inoiz izan. Kostatu zitzaidan onartzea, baina bataik eta bertzeak animatuta baietz erran nuen eta hasieran nahiko estu ibili arren, 1992az geroztik hemen ari naiz lanean.

Nolakoa da zuen programazioa?

Antolatzeke era betidanik irrati libre batenaren antzekoa izan da. Hasieratik dena zen boluntarioek egina eta gero jada profesionalak kontratatu ziren, baina lan moldeak antzekoak dira. Gaur egun, errate baterako, zuzendaritzarik gabe jarraitzen dugu. Denek parte hartzen dugu bileretan eta denen artean hartzen ditugu erabakiak. Batzuetan zailagoa ere izan daiteke, baina horrek behartzen gaitu denak hor barruan egotera eta parte hartze handiagoa izatera.

Programazioari dagokionez, duela hiru hamarkada finkatu zen oinarriarekin jarraitzen dugu. Gauza batzuk aldatu dira baina funtsean antzekoa da. Goizean saio bat egiten dugu 8:30etik 14:00etara, *Xorrotx eta fin*. Herrix herriko itzuliak segitzen du izaten bizkar hezurra. 35 herri ditugu eskualdean eta egunero bost bat sartzen dira. Herri txikietan zailagoa da berriemaileak aurkitzen, baina nahiko sare sendoa dugu. Nekazaritza kontuak hartzen ditugu hizpide *Ur eta lur* atalean, *Merkatu txikia*-k ere badu arrakasta eta jendea erakartzen du. Gainerakoan elkarriketak egiten ditugu gaurkotatuna, agenda edota herriko etxeetako aferen inguruan.

Saiatzen gara eskualdeari lehentasuna ematen, baina Euskal Herri mailan interesekoak diren gaiak gure modura lantzen ahalegintzen gara.

Etorkizunari begira zer erronkak dituzue?

Oraingo gazteria nola erakarri. Batzuetan iduritzen zaigu irratia beharbada adin bateko jendearen kontua dela eta gero eta gehiago kosta egiten zaigu jende gaztearengana iristea, edo hori uste dugu. Ezin jakin.

2015etik sarean ere aritzen gara *Ttipi-ttapa* aldizkariarekin batera www.erran.eus plataforman. Eskualdeko bi komunikabideak elkarrekin aritzen gara hor eta guretako oso egitura interesgarria da gure elkarriketak banaka eskaintzeko aukera ematen digulako, jendeak nahi duenean adi

ditzan. Gazteek horretara jotzen dute gehiago.

Arrosa Irrati Sarean eta Tokikom, euskarazko tokiko komunikabideen gunean ere bagaude guretzat elkarlana oso garrantzitsua delako.

Zure saioa *Karakola segi hola*, klasiko bat da?

“

Gaur egun zuzendaritzarik gabe jarraitzen dugu, denen artean hartzen ditugu erabakiak”

Ni honekin hasi nintzen eta jarraitzen dut. Musika eta elkarriketak tartekatzen ditugu. 19:00etatik 20:30etara egiten dugu astelehenetik ostiralera.

Honetaz gain, ortzegunetan musika saio bat egiten dute, *Bidegurutzean*, eta Julen Zelaietak *Bertsoinka* bertsolaritzaren inguruko saioa egiten du. Asteazkenetan gazte batzuek Arrosa sarean egiten duten *Klak* izeneko saioa ere ematen dugu. Gazteek beraiek egindako saioa da

eta interesatzen zaigu errazago iritsiko direlako gazteengana.

Gainerako orduetan musika?

Horretan ere lan handia dago egina. Jose Miguel Barberena *Xumuxu*-k, Xorroxinen sortzaileetako batek, bilduma izugarria du eta hori probesten dugu. Fernando Anbustegiren ahotsean hainbat atal egiten ditugu musika estilo ugari jorratuz eta jendea gustatzen zaio.

Eskualdekoen *play list* partikularra?

Bai. Egunean 24 orduz.

Bazkiderik baduzue?

Bai. 2008ko krisia dela eta Nafarroako Gobernuak sartu zuen aitzurra eta lehenagotik apaltzen ari ziren diru-laguntzetan euskarazko hedabideentzako zegoen partida desagerrarazi egin zuen. Gauzak estutu ziren eta beste diru iturri batzuk bilatu behar izan genituen aitzina ateratzeko. Haien artean *Behi Kaka* lehiaketa

asmatu genuen. Aldameneko belaia koa-droka markatu eta koadro bakoitzeko boletu bana saltzen genuen. Belaian hiru behi ibiltzen ziren, bakoitza bere txandan, 20 bat minutuz eta kaka non egiten zuten, koadro horren zenbakia zeukanari saria egokitzen zitzaion.

Arrakasta izan zuen lau-pa-bortz urtez eta diru pixka bat atera genuen.

Horrekin batera irratien aldeko kanpaina abian jarri eta 400 bat bazkide egin genuen. Publizitatea diru iturri garrantzitsua izan da betidanik eta erantzuna nahiko ona izan da baita pandemia urte honetan ere. Horrekin pozik gaude. Horrek erakusten du jendeak entzuten duela irratia eta iragarleek beren interesak babesteko ere balio duela ikusten dutela. Iragarkien bitartez jendeari beren mezuak iristen zaizkiela sumatzen dute eta hori oso ona da.

Honetaz gain, diru-laguntza publiko batzuk jasotzen ditugu Malerreka eta Bortziriko Mankomunitateetatik, Baztango Udaletik eta Nafarroako Gobernutik. Garai batean Eusko Jaurlaritzarenak ere jasotzen genituen.

Zer lortu duzue 40 urte hauetan?

Erreferentia bat izatea. Euskara hutsen lanean 40 urtez, erakutsi dugu

euskaraz bizi daitekeela hemen. Mundu bat dago horren bueltan eta sendoa da gure eskualdean. Alde horretatik hainbat asmoren bilgunea izan da Xorroxin eta nik uste dut hori dela bere meriturik handiena. Irratia sortu zutenek seguruena horretan pentsatzen zuten.

“

**2015etik sarean
ere aritzen gara 'Ttipi-
ttapa' aldizkariarekin
batera www.erran.eus
plataforman”**

Eusko Jaurlaritzak 2015ean egindako neurketaren arabera Xorroxin Irratiak hartzen duen 22.500 biztanleko eremuan 6.680 entzule zituen, Euskal Herrian entzule potentzial eta errealean arteko portzentaje handiena duen euskarazko irratia da.

Nola dago euskara orain eskualde honetan?

Arnasguneak dira inguruko herriak baina badakigu espainierak eta frantsesak zer indarra duten eta arnasguneak izanagatik ere, horiek toki guztietan sartuak daude. Nik ikasketak erdaraz eginak ditut, eta guztiz euskaldun izatea ez da erraza, baina Elizondon nire gatzaroan baino gehiago entzuten da euskara eta herri txikietan ere bai. Eskolan orain euskaraz ikasten dute haurrek eta etxean ere senideak euskaldunak dituzte gehienek eta hori gauza handia da, baina gatazka hori beti izanen da.

Xorroxinen zer hizkera mota erabiltzen duzue?

Tokian tokiko euskalkiek badute indarra. Irratian nahasmendu moduko bat egiten dugu. Hemengo batzuentzat ez da gure euskalki garbia izanen, baina batua hutsa ere ez da. Garrantzitsuenak euskaraz aritzea da. Gure erreferente garbiak gure ingurukoak dira eta hizketa-molde horiek saiatu gara geureganatzen, nahiz eta aurreko belaunaldiakoen mintzamoldeen berdin berdinak ez izan. Entzuleak hizketa moldearekin eroso sentitzea nahi dugu, etxean bezala. Hori funtsezkoa da. Horretan saiatzen gara bederen. Irratiko lanak erraza dirudi baina badu bere mamia.

Zer da gehien gustatzen zaizuna?

Elkarrizketak egitea, beharbada. Eta jendeak irratiarekin duen konplizitatea. Horrek, batez ere, egiten du Xorroxin hala izatea. Lan komunitarioa bai hizketan eta baita teknikaren alorrean ere. Eredu menditsu hauetan teknika oso lan zaila izan da eta batzuk urtetan izan dira horretan lanean hau dena egiteko, aurtur jubilatuta zaigun Antero Etxandi bezala. Halako jendearen lana izan ez balitz ezinezkoa litzateke hau egitea.

Eta gutxien?

Teknologia berriekin ez naiz sobera ongi moldatzen eta despistatu samarra ere banaiz. Horrekin nahiko lan! ●